

Chov včel a intenzivní zemědělství

Včelařství má v českých zemích i na Slovensku velmi bohatou tradici. První včelařské spolky, a tedy i organizované včelařství na moderních principech, vznikaly již v 19. století. Od té doby se na našem území chov včel rozvinul natolik, že spolu se Slovenskem a Slovinskem patříme k zemím, kde žije největší množství včelařů na počet obyvatel. Protože jde v naprosté většině o včelaře zájmové, vyplývá z toho téměř plošné zavčelení naší krajiny, které v současnosti čítá kolem 500 až 600 tisíc včelstev rozmístěných téměř v každé vesnici a vesničce. A zájem o včelařství po určité stagnaci v posledních letech opět roste.

Z výše uvedeného vyplývá, že v našem zemědělství musíme počítat s tím, že skoro každý ošetřovaný pozemek bude mít do 5 km ve svém okolí nějaká včelstva a nedoporučuje se tedy příliš spoléhat na hlášení včelích stanovišť. Počítejme prostě s tím, že včely jsou u nás všude. Vyhneme se tak možným problémům a nedorozuměním, při možném poškození včelstev přípravky na ochranu rostlin.

Se silícím tlakem na ekologizaci se stále více mluví o vztahu intenzivního zemědělství k chovu včel. Všichni zemědělci si jistě uvědomují význam včel pro pěstování rostlin a výnosy. Včely jsou stále nejdůležitějším opylovačem kulturních plodin. Vliv na zvýšení výnosu se nedá přesně určit, ale největší význam má u ovocných kultur, liniových odrůd řepky, luskovin a jetelovin. Veselý a kol. (1985, 2003) uvádí možnost zvýšení výnosu oproti samosprašení o 30 – 50%. Dále je třeba pamatovat na to, že včely opylují i další flóru a přispívají tak ke stabilitě celého ekosystému. Nicméně úkolem intenzivního zemědělství je stabilní produkce potravin pro obyvatelstvo, což je úkol důležitý, a proto musíme najít cestu, jak je se včelařstvím propojit, aby nedošlo k poškození jednoho ani druhého. Tou cestou je komunikace.

Co říká vyhláška

Podívejme se nejprve ve stručnosti, co k ochraně včel v zemědělství říkají závazné předpisy SRS, §51, zák. 326/2004Sb a vyhl. 327/2004Sb. Přípravky na ochranu rostlin rozdělujeme na:

- **zvláště nebezpečné pro včely** – nesmí být aplikovány na porosty navštěvované včelami vůbec.

Pozor i na to, pokud v podrostu nebo na okrajích pole pokvetou plevele, aniž by kvetla hlavní plodina nebo v okolí budou stromy s medovicí!!!

- **nebezpečné pro včely** – nesmí být aplikovány v době, kdy včely létají, ale až po skončení letu včel, avšak max. do 23 h večer. Nelze tedy aplikovat např. nad ránem, a to z toho důvodu, aby se přes noc snížila akutní toxicita přípravku, která by mohla po nalétnutí včely poškodit. Jinak opět pozor na kvetoucí podrost, plevele apod.!

- **s přijatelným rizikem pro včely** – avšak jen pokud jsou aplikovány podle etikety. Např. tank mix s přípravkem nebo s DAMem činí tuto směs automaticky nebezpečnou nebo zvláště nebezpečnou pro včely, pokud není v etiketě uvedeno jinak!

Dále je třeba dávat pozor na vzdálenosti od sousedního kvetoucího pozemku, který by mohl být zasažen nebezpečným postřikem např. závanem větru apod.

Zákon ukládá včelařům oznámit stanoviště včelstev každoročně do 28. února na příslušný obecní úřad, případně nový přísun včelstev 5 dní předem tamtéž. Zemědělec by si měl tedy na začátku března tyto údaje opatřit a například při aplikaci zvláště nebezpečných a nebezp. přípravků toto s včelaři do 5 km od pozemku předem projednat. To však může být v praxi ne úplně jednoduché, a proto je důležité „své“ včelaře znát, nebo znát alespoň místní včelařský spolek. A tak se opět dostáváme ke komunikaci.

Znát své včelaře

V praxi je zcela nejlepší, pokud zemědělec bude znát „své“ včelaře a samozřejmě i včelař „své“ zemědělce. Jedině oboustrannou komunikací se totiž lze vyvarovat kroků, které mohou jednu nebo druhou stranu poškodit. Také je určitě dobré vědět něco o oboru toho druhého, co si může

dovolit a co ne, či jak co probíhá. V poslední době vyšla spousta populárně naučných publikací o včelách a včelaření, a tak by nemělo být problémem se se základy seznámit.

Jeden příklad za všechny. Zdaleka nejnebezpečnější jsou pro včely přípravky s dlouhodobým či opožděným účinkem. Včela, která nasála na květu nektar jej totiž přinese do úlu, ale nejde s ním až do buňky plástu, nýbrž jej dole v úlu předá jiné dělnici a prostřednictvím několika dalších se teprve dostane do plástu. Pokud nektar obsahoval účinný insekticid, zlikviduje tato kapička tímto způsobem hned několik včel najednou. A při milionech vzletů a přistání denně to stačí na likvidaci celého včelstva. Aktivní účinná látka postřiku se prostě nesmí dostat do úlu. Bude to znít kacířsky, ale z tohoto pohledu jsou mnohem milosrdnější přípravky s knock-down efektem.

Komunikujte se včelaři

Nejdůležitějším faktorem souznění intenzivního zemědělství a včelařství je komunikace mezi zemědělci a včelaři zejména na lokální úrovni. Včelařství v České republice má jednu velkou výhodu a tou je asi 97% organizovanost všech včelařů v Českém svazu včelařů, který má své spolky téměř v každém i menším městě. Kromě obecních úřadů můžete informace o lokálních chovateli získat i tam. Navíc Vás jistě včelaři rádi pozvou na svou schůzi, kde se můžete přímo seznámit s místní situací.

Z mé včelařské praxe kombinované s prací v intenzivním zemědělství vyplynulo několik rad, které mohou zabránit problémům nebo minimálně nedorozuměním. Vždycky se totiž nakonec mezi sebou musí dohodnout jen a jen lidé. Předpisy a nařízení to za nás neudělají:

- *pravidelně absolvujte přezkoušení ze zacházení s pesticidy, osvěžte si tím znalosti*
- *úzkostlivě dodržujte platnou etiketu chemických přípravků*
- *omezujte tank mixy různých přípravků. Může se u nich zvýšit toxicita pro včely a paradoxně snížit účinnost pro ochranu rostlin*
- *aplikaci pesticidů na kvetoucí polní porosty provádějte pozdě večer, ale ne brzy ráno, aby se toxicita účinné látky stačila do výletu včel z úlu přes noc snížit*
- *nepoužívejte insekticidy s dlouhodobým či opožděným účinkem, které si včely mohou donést až do úlu*
- *všimněte si, zda v porostu nekvete plevele, nebo vedle nejsou keře a stromy s medovicí, které mohou včely navštěvovat i pokud nekvete kulturní plodina*
- *snažte se využívat co nejširší osevní postup v rámci možností svého hospodaření*
- *vysévejte nektarodárné biopásky, jsou to na různé druhy rostlin bohaté pásy na místech, která není rentabilní hospodářsky využívat. Tento dotační titul je jedním z těch skutečně smysluplných.*
- *zjišťujte si stanoviště včelstev ve svém okolí, a to i opakovaně v průběhu sezóny, včelaři je mohou přesunovat*
- *lepší je včelaře znát a informovat se přímo u nich, někteří mohou opomenout svá stanoviště nahlásit úřadům a minimálně nedorozumění je na světě*
- *choďte na schůze místního včelařského spolku nebo se přímo staňte členem Českého svazu včelařů. Nemusíte chovat včely.*
- *vhodně dohlížejte a podporujte chov silných zdravých včelstev okolními včelaři. Silná včelstva jsou odolnější negativním vlivům.*
- *sami nabídněte včelařům stanoviště s kulturami k opylení*
- *pořídte si vlastní včelstva*

Kontakt na ústředí Českého svazu včelařů, z.s., kde vám mohou sdělit kontakty na místní spolky: 224 934 082, info@vcelarstvi.cz

Literatura: Veselý, V. a kol., Včelařství, Brázda, 2003, str. 3

Ing. Václav Jirka

Autor je pracovníkem v oboru precizního zemědělství a aktivním včelařem